

William Styron – Tamara Matevc

SI PRIPRAVLJENA, DRAGA?

(Dramatizacija eseja o depresiji *Vidna tema*)

Januar 2011

Tamara Matevc

Opekarska 14

1360 Vrhnika

031 382 791

vitoslavaslava@yahoo.co.uk

Hotelska soba v Parizu. Pomladno, sončno dopoldne. – Will s telefonsko slušalko v roki. – Okleva, ne ve, ali bi najprej namenil nekaj besed sogovorniku na drugi strani žice ali Rose, ki je v kopalnici.

Rose? Ljubezen moja? Si pripravljena, draga? – *Publiki, z veliko ljubezni do Rose:* Že več kot pol ure je v kopalnici. Rekla je, da greva pred pol ure ... Katera pa se je sposobna urediti v pol ure?!

Ne da bi v telefonsko slušalko rekel karkoli, jo položi na mizo in se ob tem tako rekoč zaleti v hotelsko Biblijo. Raztreseno jo prime v roke, na slepo odpre, prebere tiho sam zase in potem še na glas:

"Strah, ki sem se ga bal, je prišel nadme,
kar mi je zbujalo grozo, me je zadelo.
Nimam miru, nimam počitka,
nimam pokoja, prišel je trepet." – Job

Telefonsko slušalko prisloni k ušesu.

.../ Ne, nisem pozabil, bil sem na stranišču, odpravljava se. *Išče nit pogovora.* No, pa sva tukaj. .../ Včeraj. Včeraj sva prišla, z vlakom. .../ Iz Københavna. .../ Vožnja je bila dolga. .../ Ja, naporna. .../ Nič hudega ... zdaj sva končno spet tu! .../ Ja, hvala, že več kot pol ure. .../ – Štiri dni. .../ Ja, štiri dni, ostala bova štiri dni, tako kot zadnjič? .../ Ja, sem že bil. Prvič sem bil v Parizu, ko sem bil še zelo mlad .../ Spomnim se, seveda se spomnim ... bil sem v hotelu, ki ni bil nič posebnega, no, razen da je bil v sobi bidé, to je res delovalo precej eksotično. .../ Ne, tudi jaz nisem bil nič posebnega. .../ – Tistega romana ni nihče poznal in nihče ga ni bral, je pa res, da sem se zaradi njega počutil malo ... slavnega in da mi je to pasalo. – .../ To je pogosto. .../ Vem, da traja že kar nekaj časa, poznam to. .../ Panika? V trebuhu? .../ Ne bo držalo. .../ Strašiš me. .../ Ne. .../ Ne, nimaš prav. .../ Mislim, da te razumem. .../ Ne. .../ Ne, gotovo ne. .../ Tudi to me ne čudi. .../ Žal ti tega ne morem reči, si pa lahko predstavljam, kako zelo si želiš to slišat. .../ Ne. .../ Ne. .../ Ne. .../ Čas. .../ Čas. .../ Čas, edino čas. .../ Ne naredi tega. Želim si, da tega ne narediš. Ne vem, ampak bom vesel, če mi poveš. .../ Pri meni? Meni se je zdelo kot ... dušenje, utapljanje. – .../ Ahaa, svinčeno-strupena barva zelenega volka .../ Ne, ne vem, za kak odtenek gre.

Slušalko položi na mizo.

Zadnjič, ko sem bil tukaj, v Parizu, sem prišel po nagrado prix mondial Cino del Duca. To je nagrada, ki jo dobiš, če sem prav razumel, za nekakšne posebne dosežke na področju humanizma. Cino del Duca je bil begunec iz Italije, najprej je prodajal rumene revije in stripe, s tem zelo obogatel, potem pa je investiral v zahtevnejše publikacije in nasploh postal velik dobrodelnež. Ko je umrl in so vsi skupaj že malo pozabili na neugledne stripovske začetke, je njegova vdova ustanovila sklad Cino del Duca; Francozi zelo radi delijo nagrade.

Dobiti nagrado je ... prijetno. Vsi so ti nevoščljivi, ti pa se delaš skromnega in si postavljaš globoka vprašanja: "Si nagrado sploh zaslužim, si nagrado res zaslužim ..." Takrat nisem bil prepričan v to, da si nagrado zaslužim. – Bil sem v zelo slabi koži.

Čisti čevlje. – Številni drobni opravi, ki se jih loteva, pričajo o tem, da se odpravlja ven.

Jaz sem Will, William Styron. Pisatelj. *Vzame v roke knjigo Vidna tema in povzame iz zapisa na platnici:* Ameriški pisatelj in esejist, zaslovel sem z romanoma *Izpovedi Nata Turnerja* in *Sophijina odločitev*. – V pričujočem eseju pretresljivo in pogumno pripovedujem o svojem zdrsu v vrtinec depresije. *Odloži knjigo in je kar malo ponosen.* – Mislim, da je name najbolj vplival Camus, čeprav sem njegovega *Tujca* prebral komaj pri tridesetih letih. – Moralnost, strast, silna daljnovidnost, izjemno lep slog ... presunljivo.

Skoraj bi ga spoznal, Camusa. Prijatelj Gary me je nameraval seznaniti z njim. Camus je baje prebral moj roman *Lezi v temo*.

Zelo, zelo sem se veselil tega srečanja. Ampak ni nama bilo usojeno. Camus je tik pred mojih prihodom v Francijo umrl v prometni nesreči. Bil je sopotnik v avtomobilu sina svojega založnika, ki je bil vrtolomen voznik. To je Camus dobro vedel. – Mislim, da je sam iskal priložnost, da bi lahko odgovornost za svojo smrt, ki si jo je brez dvoma želel, preložil na tuje rame. – Star je bil 46 let. Nisem si mislil, da lahko izguba nekoga, ki ga nisi poznal, tako zelo boli.

"Obstaja en sam resen filozofski problem: samomor. Kdor presoja, ali je vredno živeti ali ne, odgovarja na temeljno vprašanje filozofije." – Albert Camus, *Mit o Sizifu*

Gary mi je ob Camusovi nesreči priznal, da je tudi sam depresiven. Nisem ga jemal resno, ker se mi je zdelo, da je pravzaprav ves čas malo žalosten. – Tisto poletje me je prosil, če mu za nekaj mesecev posodim svojo kočo v Connecticutu. Z veseljem sem mu naredil to uslugo in včasih sem ga čez vikend tudi obiskal. Na enem od teh obiskov sem po dolgem času srečal njegovo ženo, ameriško igralko Jean Seberg. Bila sta sicer že ločena, prišla je, ker je bil njun sin Diego v bližnjem teniškem taboru.

Jean sem imel v spominu kot krhko, ampak sijočo lepotico, zato me je njena podoba pretresla še toliko bolj. Premikala se je kot v sanjah, bila je nabuhla in popolnoma brez življenja. Govorila je malo, topo je strmela v prazno, verjetno je bila čisto na pomirjevalih, zdravilih ali obojem ... – Gary je zelo nežno in očetovsko skrbel zanjo, očitno sta si bila kljub ločitvi še vedno zelo blizu.

Čez dobro leto je vzela preveč tablet. Našli so jo mrtvo v avtu, ki je bil parkiran v slepi ulici. Njeno truplo je tam ležalo več dni. – Garyja je njena smrt zelo prizadela in njegova depresija se je poslabšala. Ko sem ga spet srečal, mi je s starčevskim glasom govoril o tem, kako jo pogreša, roke so se mu zelo tresle, ko pa sva šla narazen, se je celo šalil in nekaj trenutkov čisto neobremenjeno kramljat. – Nekaj ur kasneje se je v svojem stanovanju ustrelil. – Gary, moj izjemno nadarjeni prijatelj, dvakratni dobitnik nagrade goncourt, junak Republike, zaslužen dobitnik vojnega odlikovanja croix de guerre, diplomat, bonvivan in ženskar par excellence.

Zaskrbljeno proti na mizo položeni telefonski slušalki: Sivi pršec groze. – *Zopet s publiko:* Ste vedeli, da depresija boli? Da ima v resnici lastnosti telesne bolečine? Možgane vklene v en tak ... brezup razbeljene sobe, iz katere se ne da pobegniti ... Žrtev se skuša rešiti, in ker to ne gre, vidi po določenem času rešitev samo še v samomoru. Popolnoma normalno. Ampak! – z zdravilnim učinkom časa, zdravil, terapije in pogosto tudi hospitalizacije – večina ljudi depresijo premaga.

Vzame v roke slušalko in pove svojemu sogovorniku: Čas! Čas zdravi! Čas zdravi. Čas in pa kemija, terapija, bolnica ... Večina ljudi depresijo premaga. To je dejstvo.

Zopet položi slušalko na mizo. – Publiko: Tragični legiji tistih, ki se v obupu pokončajo, pa ne bi smeli ničesar očitati, saj tudi tistim, ki umrejo zaradi raka, ničesar ne očitamo.

Sleče udobna oblačila in ostane v spodnjem perilu. Iz kovčka izbrska likalnik in se loti likanja:

spodnja majica, srajca, hlače, lep moški robec, izbere kravato ... Tudi svoji ženi Rose zlika spodnjo majico, bluzo, ruto in krilo. – Kramljaje:

Ko so se pri meni pojavili potrtost, nemir in nenadni napadi tesnobe, sem vse to pripisal temu, da sem čez noč prenehal piti viski in jemati vsa poživila.

Pisatelji pogosto pijemo in naša odvisnost od alkohola je včasih bolj popularna od nas samih, od knjig, ki smo jih napisali, pa tako ali tako. – Jaz sem alkohol uporabljal kot popotnico v domišljijo in evforijo. Ne čutim potrebe, da bi se opravičeval zaradi tega, v resnici mi ni prav nič žal ... Alkohol mi je v kombinaciji z glasbo pomagal pri spočenjanju vizij, do katerih trezni možgani nimajo dostopa. Kljub temu, da nisem nikoli napisal niti vrstice pijan, je bil dragocen partner pri mojem pisanju. Imel sem ga za ... prijatelja. – Danes seveda vidim, da sem z njegovo pomočjo poskusil zbežati tesnobi v sebi, ampak takrat tega uvida nisem imel, tega nisem doživljal na ta način. Če se moje telo in moji možgani ne bi alkoholu uprli tako rekoč čez noč, bi najbrž še danes veselo pil.

Ta netoleranca, ki je med pivci dokaj pogosta, me je zadela kot strela z jasnega. Mogoče so se uprla jetra: "Dovolj je bilo, dovolj!" – Od takrat naprej mi je škodil že najmanjši požirek. Postalo mi je slabo in ... obupno nelagodno. – Moj sistem je proizvajal zdravilo proti alkoholu. Moral bi biti vzhičen.

Tisto poletje, ko se mi je zgodila abstinenca, sem kot po navadi preživel na otoku Martha's Vineyard. – Bilo je izjemno lepo poletje, jaz pa otopel, izčrpan, čudno krhek, z nekako razstrojenim telesom, brez vsake koordinacije ... – Noči so se strašno vlekle, zjutraj sem bil popolnoma pobit ... Da bi postal boljše volje, sem hodil na sprehode, ampak vračal sem se še bolj tesnoben ... Oglašanja kanadskih gosi, ki sem ga imel prej tako rad, me je postalo grozno strah, postal sem naravnost paničen, ko sem jih zaslišal ... Šel sem k zdravniku, ki me poslal na vrsto zapletenih in zelo dragih preiskav, po treh tednih pa mi je povedal, da sem popolnoma zdrav in da je z mano vse v redu. – Dva dneva sem bil srečen, potem pa se je spet začelo: dušecha groza, nisem se mogel zbrati, pisanje se mi je zatikalo in tudi popolnoma zastalo, opazil sem motnje spomina, pozabljal sem na svoje obveznosti, moj um je ... razpadal. – Appetita nisem imel več in tudi seksa si nisem več želel. – Ponoči sem od treh ali štirih naprej gledal v temo, se čudil svoji grozi in trpel, dokler se ni zdanilo. – In v enem od teh mojih nespečih transov mi je postalo jasno, da se bom mogoče odločil, da umrem.

"Občutil sem piš peruti norosti." – Baudelaire

Obleče hlače in zopet seže po slušalki. Depresija je lahko enako resno obolenje kot sladkorna bolezen ali rak. .../ Tistim, ki je niso nikoli doživeli, je popolnoma nerazumljiva. Kot veš, sam nisem med temi srečneži, zato te prosim, da me poslušáš. .../ Ne. .../ Ne. .../ Ne. .../ Tudi jaz sem se sovražil. .../ Vem, kaj govorim! – Depresivna motnja, za katero trpiš in za katero sem pred časom trpel sam, je zelo huda!

Položi slušalko na mizo in se zopet naslavlja na publiko:

Ko sem takrat prišel v Pariz po nagrado, sem bil v najbolj kritičnem obdobju depresije. Slavnostna priložnost me ni niti malo razveselila.

Na dan podelitve sem zjutraj vzel blago pomirjevalo, se za nekaj ur naspal in se zbudil še kar dobre volje. Hitro, preden bi ta vedrina zbledela, sem to spodbudno novico povedal Rose: "Ljubica! Jaz sem v redu, si pripravljena, greva?" Seveda mi je bilo popolnoma jasno, da se bom še pred večerom spet počutil pošastno ...

Odšla sva proti sijajno okrašeni palači na desnem bregu Sene, kjer je sklad Cino del Duca. V rokokojskem stilu so mi pred skupinico francoskih kulturnikov izročili nagrado. Zahvalni govor sem povedal zadovoljivo samozavestno:

... rad bi zaključil s priznanjem, da se počutim izjemno počaščenega ob vstopu v krog spoštovanih kolegov, ki so to izjemno priznanje dobili pred menoj: Konrad Lorenz, Alejo Carpentier, Jean Anouilh, Ignazio Silone, Andrej Saharov, Jorge Louise Borges. – In bolj malo žensk. *Z roko utiša namišljeni smeh in navdušeno ploskanje in nadaljuje ...* Večino nagradnega denarja bom daroval raznim organizacijam za francosko-ameriško sodelovanje, med drugim ameriški bolnišnici v Neuillyju, vendar pa je treba altruizmu začrtati mejo – *Zopet utiša namišljeni smeh, ki naj bi pospremil njegovo šalo.* – in zato upam, da mi ne boste šteli za slabo, če bom majhen del denarja skromno obdržal zase. – *Robato nadaljuje:* Žal se vam v zgornjih prostorih tega sijajnega dvorca ne morem pridružiti pri kosilu, saj sem

dogovorjen s svojo francosko založnico. – Spoštovana gospa Simone del Duca, prosim, ne bodite ogorčeni!

SIMONE DEL DUCA: Nezaslišano, nezaslišano! Mesece vnaprej ste bili obveščeni, da je kosilo del te ceremonije. – Alors! *Se zasuka na peti in med odhajanjem vzvišeno:* Au ... revoir!

WILL: *Moledujoče in skrušeno:* Prosim, oprostite mi, oprostite mi ... Vse skupaj je grozna napaka, pomota, malentendu ... Včeraj, ko sem se dogovoril s Françoise Gallimard, sem moral biti čisto odsoten in tako sem pozabil na obveznost do vas ... Zelo rad se vam bom pridružil pri kosilu, če mi oprostite. *Jecljaje:* ... Bolan sem ... Un probleme psychiatrique. *Ga vidno zmrazi.*

Madame del Duca je blagovolila sprejeti moje opravičilo. Kosilo se je vleklo, pogovor je bil nekako prisiljen, proti koncu pa sem začutil, kako se vame zopet plazita nemir in groza in kako moje obnašanje postaja malce ... čudno. – Kljub temu je minilo še kar mirno. Moja dobrotnica madame del Duca je bila po tistem, ko sem ji priznal, da imam psihične težave, zelo na trnih in nikakor ni mogla skriti svojega vznemirjenja. Verjetno je komaj čakala, da me odda ekipi francoske televizije, na katero sem sicer tudi čisto pozabil. – Dogovorjeno je bilo, da me posnamejo, kako si v Picassovem muzeju z užitkom ogledujem razstavo in se o njej pomenkujem z Rose. – Ampak ko smo prispeli v muzej, je v moji glavi vladala samo še panična odrevenelost, tako da je bil ogled hud napor in ne prijeten sprehod, kot je bilo mišljeno. – Po vrnitvi v hotel sem se zgrudil na posteljo, se zastrmel v strop in obležal negiben in v transu skrajnega neugodja.

Nekako sem se kljub temu spravil na noge za večerjo s Françoise Gallimard. Noč je bila viharina in mrzla, po avenijah je pihal ledeno-moker veter, in ko sva se z Rose sestala s Françoise, njenim sinom in prijateljem v La Lorraine, izbrani restavraciji blizu trga L'Etiole, je lilo kot iz škafe. Brez vsakega apetita sem buljil v veliko ploščo morskih sadežev, popolnoma nesposoben najbolj navadnega pogovarjanja in vsaj prisiljenega nasmeha. Bolščavi Mutavec. Françoisin prijatelj je mojo bebavost skušal pripisati vremenu, opravičil se je za grdo noč, jaz pa sem brezizrazno pripomnil, da mi tudi toplo dehteč in strasten večer, kot jih sicer pripisujemo Parizu, ne bi pomagal, saj je vreme depresije nespremenljivo, njena svetloba pa je brljenje. – Upal sem, da tej globoki misli ne bodo zaploskali, in hvala bogu, niso. Sredi večerje sem izgubil nagradni ček sklada del Duca za petindvajset tisoč dolarjev.

*Se tipa po žepih in izraz na njegovem obrazu se spreminja v grozo. Seže v notranji žep in izraz na njegovem obrazu pove, da je ček res izginil. – Gre na kolena in ga išče in šepeta. Tako, pa se je le izkazalo, da si nagrade v resnici ne zaslužim. Išče izgubljeni ček, vročično žalosten. Ne zaslužim si ne nagrade ne denarja, ker če bi si ga zaslužil, ga ne bi izgubil! Mogoče pa sem ga izgubil namenoma! Prišlo je nad mene, vse za nazaj, kajti če sem iskren, potem moram priznati, da si v življenju nisem zaslužil čisto nobene nagrade, ki sem jo dobil ... Dobil sem jih čisto po naključju in brez razloga ... *Se spravi na noge in si otrese prah s kolen in komolcev. – Obupan. – Treba bo it. Čas je. Čas je. Čas je. Treba bo it. Treba bo it. Nenadoma zagleda ček pod stolom gledalca. Gospa, prosim ... pod vaš stol je odfrčal ... ste tako prijazni in ga poberete zame? Ne bi ga hotel izgubiti, rad bi se vrnil v Ameriko in šel k zdravniku ... Šepetaje in v grozi. Kje si zdaj, moj ljubi Gary, in kje si ti, spoštovani Camus ...?!**

Ko sva naslednje jutro odhajala iz Pariza, sem bil popolnoma izčrpan. Občutek sem imel, da se ne bom nikoli več vrnil sem. Da nikoli več ne bom videl Francije.

Takoj po vrnitvi iz Pariza sem se oglasil pri psihiatru, zelo priznanem dr. Goldu. Nikoli prej se nisem v zvezi z ničemer posvetoval s psihiatrom, tako da sem se počutil res precej nelagodno. – Zdelo se mi je nemogoče, da bi mi pogovor z drugim smrtnikom lahko kakorkoli pomagal.

Prime slušalko in pove sogovorniku: Tudi meni se je zdelo nemogoče, da bi mi pogovor lahko lajšal stisko ...

Zopet s publiko: Ampak naša družba je urejena tako, da so "zlata vredni" doktorji tista avtoriteta, na katero se obračamo, kadar imamo duševne probleme. Med terapijo skušamo preložiti na njih vse svoje muke in izsiliti – če že plačamo – tolažbo, ki bi zaleгла vsaj za kratek čas. – Meni puhle fraze dr. Golda in na pamet naučeni citati iz *Diagnostičnega in statističnega priročnika o duševnih motnjah* Ameriškega psihiatričnega združenja žal niso pomagali. Mogoče je moja bolezen do tistega trenutka že preveč napredovala. Hotel sem samo eno: ZDRAVILA! Tablete.

Dr. Gold mi je predpisal antidepresiv maprotilin, zaradi katerega sem postal razdražljiv in

hiperaktiven. Po desetih dnevih mi je zvišal odmerek, nato mi je neke noči odpovedal sečni mehur. Ko sem ga obvestil o tej težavi, mi je povedal, da mora miniti deset dni, da se organizem prečisti in da lahko začnem jemati drugo zdravilo. Ampak to drugo zdravilo, te nove tablete začnejo potem delovati šele čez nekaj tednov ... kar je za nekoga v tako slabem stanju, kot sem bil sam, popolnoma enako kot nekaj stoletij ... Na srečo sem se kmalu in še dovolj zgodaj znašel v bolnišnici.

Bolnišnica sicer ni kraj, namenjen počitnicam. Če se v istem nadstropju znajde štirinajst ali petnajst moških in žensk v srednjih letih in vsi mislijo samo na samomor, potem je jasno, da smeha ni prav veliko. Je pa to ustanova, zatočišče, kjer lahko bolniki poiščejo pomoč, potem ko odpovedo tablete, kot se je zgodilo meni, in kjer se lahko v drugačnem okolju nadaljuje terapija, ki se začne v ordinacijah doktorjev Goldov. Zame je bila bolnišnica odrešitev. V tem strogem okolju z zaklenjenimi vrati, rešetkami na oknih in s pustimi zelenimi hodniki, ob neprestanem zavijanju siren rešilcev se je nevihta v moji glavi umirila, kar se prej v miru mojega doma nikoli ni zgodilo. Bolnišnica je bila kot benigni pripor, v katerem je bila moja edina naloga, da ozdravim. In zdravilno sta bila samo čas in osamitev.

Zaradi napredovanja bolezni sem bil že kandidat za šok terapijo. Na srečo se je moje stanje dovolj hitro izboljševalo, da sem se temu drastičnemu posegu uspel izogniti. – V rutini bolnišnice sem našel celo svojevrstno razvedrilo. Skupinska terapija me je na primer za nekaj ur zamotila, kar v takem okolju, kjer se čas res zelo zelo vleče, ni čisto zanemarljivo. – Vodil jo je nadut mlad psihiater s kozjo bradico. "Danes jih bom pa vse spravil v jok, ha, ha, ha!"

Umetnostna terapija je bila organiziran infantilizem. Voditeljici je na čelu pisalo, da ima diplomo iz Umetnostne vzgoje za norce. *Si nadene umeten nasmeh*. "Dobro jutro, srčki moji, kako ste spali? Ste sanjali lepe sanje? Ste sanjali o čudovitem svetu tempera barv? Danes bomo skupaj narisali hišico. Vsak naj nariše svojo hišico! *Z zanosom*: Takšno, kot jo vidite s svojimi notranjimi očmi: z okenčki, z vrati in balkončkom! Uporabite lahko barvice, vodene barvice, voščenske, flomastrčke, tempero ... A vi boste delali pa strganko? O, kako ustvarjalno! – Hiša v obliki lobanje? Tukaj gre za pravcato repliko depresije! Zelo zanimivo. Predlagam, da jo pobarvate zeleno! – Kakšen lep, lep, lep pujsek ... rožnate barve! Ta stvaritev pa ponazarja vaše skorajšnje okrevanje! Kot vidite sami, dela umetnostna terapija prave čudeže!" Kljub vsemu mi je ta delirična mlada ženska na koncu prirasla k srcu ...

Večina ljudi, ki se prebije skozi depresijo, jo preživi in potem živi vsaj tako srečno kot ljudje, ki depresije niso nikoli doživeli. Akutna depresija zapusti le malo globljih ran. Zna pa biti tudi Sizifovo delo, saj se zelo rada ponovi. Na srečo se večina žrtev skozi te ponovitve lažje prebije.

Spomnim se fotografa, ki me je obiskal, še preden so me odpeljali v bolnišnico. Urednik mu je naročil, naj me fotografira za članek, ki naj bi ga objavili v ugledni reviji. "Dober dan, gospod William Styron, kakšen turoben november imamo, he, he, he, kajne? Prosil bi vas, če se malce nasmehnete, takole vas bomo postavili, en nasmeh bi potreboval, kanček življenjskega optimizma ... Nekam krčeviti ste. Skušajte se za spoznanje manj truditi in za spoznanje bolj nasmehnit. – To je bil nasmeh? O! Ampak vaši ustni kotički so se ukrivili navzdol! Skušajte jih raztegniti proti ... ušesom. Dajmo, ena, dva, tri, siiiir ..." – Čez nekaj dni je urednik poklical mojo ženo in ji sporočil, da fotografije ne bodo objavili, ker se na vseh slikah preveč grdo držim.

Doma sem imel takrat nagledanih celo vrsto pripomočkov za samomor: na tram se da obesiti, v garaži se lahko nadihaš ogljikovega monoksida, kopalna kad pa je odlična zbiralna posoda za kri iz prerezanih žil. – Smrt zaradi kapi bi me rešila osebne odgovornosti. – V ledenih jutrih sem na pol gol letal po gozdu in si skušal nakopati pljučnico.

Me prezirate? Namesto modernega pozitivnega mišljenja tako odvratne fantazije. Ampak morate vedeti, da so za depresivnega človeka tako nujne, kot so pohotne misli za človeka z močno spolno slo.

Dolga leta sem pisal dnevnik in vedno sem načrtoval, da ga bom uničil, na primer pred odhodom v dom za ostarele, torej pred smrtjo. Očitno sem načrtoval, da naj bi trenutek, ko bom uničil svoj dnevnik, sovpadal z mojo smrtjo. In potem ... sem nekega večera uničil svoj dnevnik.

Popoldne so me peljali (sam nisem več mogel voziti) v ordinacijo dr. Golda. Dr. Gold mi je predpisal antidepresiv fenelzin, ki ne povzroča zadrževanja urina kot dvojne zdravil, ki sem ju jemal prej. Delovati naj bi začel šele čez štiri do šest tednov. Dr. Gold mi je tudi previdno razložil, da lahko zdravilo povzroči impotenco. Kot da bi si jaz, brezkrven, nosljajoč invalid lahko zaželel kakršnihkoli mesenih užitkov ...

Domov sem se tako vrnil še bolj pobit. Na večerjo so bili povabljeni najini dobri prijatelji, ki so vedeli za moje stanje in so vljudno ignorirali mojo apatičnost. Sredi njihovega lahkotnega pomenkovanja je treščilo vame. Brezup vseh brezupov, ki ga ne znam opisati, nekaj, za kar si nikoli ne bi mislil, da obstaja. Opravičil sem se in se umaknil v spalnico, potegnil iz skrivališča svoj dnevnik, ga zavil v papirnate brisače, položil v prazno škatlo kosmičev Post raisin bran, zalepil s lepilnim trakom in odnesel v smetnjak pred hišo. Vedel sem, da se ne bom več zmogel prekopati skozi naslednji dan.

Poskusil sem napisati poslovilno pismo, ampak izkazalo se je, da je to najtežja pisateljska naloga, ki sem se je kdaj lotil. Preveč je bilo ljudi, ki bi se jih moral spomniti, se jim zahvaliti, paziti, da koga ne izpustim ... Začenjal sem z "Že nekaj časa pri svojem delu opažam rastočo psihozo, ki je nedvomno odraz psihotičnega primeža, ki me vklepa." – Pompozno! ... Jedrnat izrek Paveseja "Nič več besed. Dejanje. Nikoli več ne bom pisal." se mi je zdel primernejši, dostojanstven in predvsem brez izčrpanega jecljanja neprimernih opravičil.

Gostje so odšli, moja žena se je odpravila v posteljo, jaz pa sem se usedel na kavč in se prisilil h gledanju filma. Čakal sem, da Rose zaspi, saj nisem hotel, da bi me zmotila sredi zadnjega podviga mojega življenja. Odločil sem se, da bo vsaj moj odhod ... brezhiben. – V filmu je manjšo vlogo igrala mlada igralka, ki je nastopila v eni od mojih iger. Dogajanje je bilo postavljeno v Boston poznega devetnajstega stoletja in v nekem trenutku hodijo junaki po hodniku glasbene akademije, od koder se nenadoma zaslišijo globoki glasovi doneče Brahmsove *Rapsodije za alt*.

Zasliši se glasba.

Ta zvok je kot skalpel zarezal v moj otopeli in opustošeni um in naenkrat mi je srce vztrepetalo v užitku, za katerega sem bil zaradi svoje bolezni dolge mesece popolnoma gluhi.

Glasba.

Spomnil sem se vsega veselja, ki ga je poznala ta hiša: ljubezni, otroškega vrišča, praznovanja, neskončno vrsto mačk psov in ptičev, smeha in veselega direndaja ...

Vse to je bilo več, kot bi lahko zapustil. Samomor bi bil več, kot bi lahko prizadel tem spominom in

vsem, ki jih ljubim. Spoznal sem celo, da ne morem oskruniti niti samega sebe. Zbudil sem Rose in se kot malo dete razjokal v njenem naročju. Potem sem po dolgih mesecih prvič mirno zaspal in v sanjah slišal sem flavto, divje gosi in videl plešoče dekle ... Naslednjega dne so me sprejeli v bolnišnico.

Glasba.

Zelo pomembno je, da ljudem povemo, da se bolezen lahko dobro izteče in da se bodo lahko izvlekli.

Pove v slušalko: Bolezen se lahko tudi dobro izteče. Kljub melanholičnemu tonu je sporočilo Camusovega *Mita o Sizifu* zmaga življenja nas smrtjo. Tudi če v nas upanje zamira, si moramo vseeno prizadevati preživeti. .../ Lahko da bo ta boj zate usoden. .../ Res je, lahko se zgodi, da te bo prisebnost zapustila za vedno. Toda lahko se tudi izvlečeš, bolezen se lahko tudi dobro izteče. .../ *Slušalko zdaj odloži na vilice. – Obleče suknjič, pripravljen je na odhod.*

Proti kopalnici: Rose?

Publiki: Vrnila sva se, da bi zdaj, ko mi je bolje, še enkrat obiskal Picassov muzej. Ob zadnjem obisku sem bil preveč izmučen, da bi se lahko naužil genialnosti sijajnega genija. Umetnika.

Pip esemesa. – Iz žepa potegne iphone in prebere sporočilo: V muzeju je 200 Picassovih študij konjske glave za Guernico. 200 pravilno narisanih konjev. 200 hiperrealističnih, "pravih", "pravih" konjev. In potem je tip narisal v Guernici dvestoprvega in ta je tak, kot ga boš videl: presunljiv. – Tvoja Rose. *Nasmehne se.*

Proti kopalnici. Rose? – Ljubezen moja? –

Rose je moja žena. Moja žena, moja ljubica, moja prijateljica, moja tolažnica, duhovnica, zaupnica in svetovalka. Ko je bilo z menoj najbolj hudo, je sedela ob moji postelji in mi brala psalme iz Svetega pisma. Sicer nisem vernik, ampak to mi je res pasalo. – V resnici nikoli nisem bil sam. Rose je s herojskim potrpljenjem poslušala moje jamranje, zmogla se mi je nasmehniti, ko sem bil najbolj turoben.

Rooseeee ...? – Ljubezen moja? – Si pripravljena, draga?

Zelo dragocena je bila za mene tudi skrb enega prijatelja, ki me je v tistih težkih časih poklical čisto vsak dan. Po okrevanju zaradi manične depresije se je ravno vrnil iz bolnišnice. Zaradi njega se mi je misel na hospitalizacijo zdela manj strašna. – In spoznal sem tudi to, da se v bolezni, če nič drugega, lahko poglobijo prijateljstva ...

Čaka na Rose.

Depresija je povsem nediskriminatorna, ne zanimajo je spol, barva kože, veroizpoved, starost ali debelina denarnice. Tako demokratična je kot poster Normana Rockwella.

To sem vam povedal, ker imam včasih občutek, da je vendarle vredno in smiselno poseči v lastno zasebnost in jo odpreti javnosti, čeprav ne smemo pozabiti, da je to pač samo moja izkušnja.

Rose?

"Tam šla sva ven in stala pod zvezdami." – Dante

Tema.